

Avdelning
Juridiska avdelningen
Handläggare
Mikael Herjevik
08-5630 87 27
mikael.herjevik@uka.se

Datum
2015-06-16

Reg.nr
31-430-14

Sveriges lantbruksuniversitet
Rektor

Hanteringen av ett ärende angående oredlighet i forskning vid SLU

Beslutet i korthet: Y har anmält SLU till Universitetskanslersämbetet för lärosätets hantering av ett ärende angående oredlighet i forskning. Universitetskanslersämbetet riktar i detta tillsynsbeslut viss kritik mot SLU för den långa handläggningstiden av ärendet, men finner i övrigt inte tillräckliga skäl för att kritisera lärosätets hantering. Ärendet väcker dock frågor av principiell karaktär. Universitetskanslersämbetet anser att det nationella regelverket om oredlighet i forskning behöver ses över och överlämnar därför en kopia av beslutet till regeringen.

Anmälan till Universitetskanslersämbetet

Y har anmält Sveriges lantbruksuniversitet (SLU) till Universitetskanslersämbetet. Han har anfört bl.a. följande.

Han anmäler SLU för hanteringen av ett ärende där en misstanke om vetenskaplig oredlighet prövats av Statens ansvarsnämnd. Ärendet gäller hur ett statligt lärosäte förhåller sig till ett beslut från en överordnad myndighet. Han anser att SLU genom sitt agerande inte respekterar och följer beslutet och därför förtjänar kritik för sin handläggning av ärendet. Den arbetsrättsliga delen av ärendet är redan avklarad och bedömd.

Han är anställd som professor vid SLU och har varit verksam vid universitetet i drygt 15 år. Den 23 oktober 2012 anmäldes han för misstanke om vetenskaplig oredlighet (plagiat). I enlighet med gällande regelverk, 1 kap 16 § högskoleförordningen och de interna riktlinjerna vid SLU fastställda av rektor den 7 mars 2011 gällande förfarande i samband med anklagelser av detta slag, inledde SLU en utredning. Utredningen, som är daterad den 7 juni 2013, kom fram till att han under 2012 skulle ha gjort sig skyldig till plagiat i ett fall. SLU skickade därefter brev till olika forskningsfinansiärer och förlag där man förklarade att han befunnits skyldig till plagiat. SLU anmälde också ärendet till Statens ansvarsnämnd som är den instans som enligt 34 § lagen om offentlig anställning och 4 kap. 16 § högskoleförordningen ska pröva frågor om disciplinansvar för professorer.

Statens ansvarsnämnd beslutade den 22 november 2013 att avskriva ärendet utan att meddela honom någon disciplinpåföljd. Av beslutet framgår att man inte anser att han har åsidosatt sina skyldigheter i anställningen på ett sådant sätt att tjänsteförseelse föreligger.

Man konstaterar också att den av SLU genomförda utredningen (vars väsentliga delar återges i beslutet från ansvarsnämnden) inte ger stöd för slutsatsen att han gjort sig skyldig till plagiat.

För en universitetslärare är en anklagelse om oredlighet i forskning mycket allvarlig. I det fall det skulle slås fast att man gjort sig skyldig till fusk så kan den berördas karriär i praktiken vara över. I det fall det visar sig att anklagelserna varit ogrundade finns ändå en risk att den anklagade drabbas av problem enbart genom att ha varit misstänkt. Det är således en mycket grannlaga uppgift att utreda sådana misstankar och att därefter fatta beslut om åtgärder med anledning av utredningens resultat. Det ställs härvid mycket höga krav på en hög rättssäkerhet. Mot bakgrund av detta finns i SLU:s interna riktlinjer, liksom i motsvarande hos andra lärosäten, inskrivet att en person som friats från misstanke om vetenskaplig oredlighet, ska få sitt rykte återupprättat. Av 14 § i SLU:s riktlinjer framgår följande. "Om det beslutas att otillräcklig grund för fullständig utredning av anklagelsen föreligger eller om anklagelsen efter en fullständig utredning inte kan verifieras, ska omsorgsfulla åtgärder vidtas för att återupprätta den anklagades rykte." I detta fall har alltså SLU:s utredning lämnats över till Statens ansvarsnämnd som inte ansåg att den kunde slå fast att han gjort sig skyldig till plagiat.

Med anledning av ansvarsnämndens beslut sände rektor ett internt e-brev där hon framförde att "det bör väl kommuniceras i Alnarp att Y är friad från plagiatmisstanke". När meddelandet når dekanus i Alnarp vidarebefordrar han rektors information till ett antal chefer samtidigt som han skriver: "Y friad enligt bifogat beslut. Angående info är det väl lämpligast att alla prefekter informerar inom sina institutioner snarast." Det råder således inget tvivel om hur rektor och dekanus uppfattar ansvarsnämndens beslut, nämligen att han har friats från de plagiatmisstankar som riktades mot honom i SLU:s internutredning.

Med anledning av detta skrev hans fackliga organisation SULF ett brev till SLU, daterat den 28 november 2013, där man begärde att SLU skulle vidta åtgärder i syfte att återupprätta hans anseende i enlighet med sina egna riktlinjer. SULF begärde också att få en redovisning av de åtgärder SLU vidtagit eller avsåg att vidta. Då SULF:s begäran inte besvarades skyndsamt begärde SULF den 6 december en överläggning med SLU i ärendet. SLU meddelade dock att de inte såg något behov av en överläggning.

Innan SULF skickade sin begäran om överläggning hade de via e-post tagit del av ett brev, som SLU:s chefsjurist hade skickat till några chefer inom SLU, däribland rektor. I brevet gav chefsjuristen uttryck för sin syn på ärendet och på SULF:s ståndpunkt att han genom ansvarsnämndens beslut friats från anklagelserna. Av brevet framgår att chefsjuristen, som var en av dem som genomförde utredningen i ärendet, menar att ansvarsnämndens beslut inte skulle innebära att han hade friats från misstanken om plagiat.

SLU skickade först i januari 2014 brev till hans kollegor samt de externa instanser man tidigare informerat om att han, enligt SLU:s utredning, befunnits skyldig till plagiat. Han anser att SLU där fortfarande ger uttryck för att han, trots ansvarsnämndens beslut, är skyldig till oredlighet genom plagiat. För att få mer klarhet i hur SLU resonerat vände

han sig då återigen till sin fackliga organisation. SULF skickade den 3 februari 2014 ett brev till rektor där man bad SLU förklara varför de inte följer ansvarsnämndens beslut och meddelar att han frias från misstanke om plagiat. Av rektors svarsbrev framgår att SLU inte anser sig ha åsidosatt ansvarsnämndens beslut, därför att man ordagrant skulle ha återgett ansvarsnämndens summering av ärendet i sin information (upprättelse). Man säger sig också respektera ansvarsnämndens beslut då ansvarig chef, dekanus, inte vidtagit några disciplinära åtgärder mot honom. Detta skrivs trots att alla torde vara fullt medvetna om att det endast är Statens ansvarsnämnd som får meddela beslut om sådana åtgärder gentemot en professor. Det kan också noteras att SLU via prefekterna skickat ut interna meddelanden till hans kollegor på institutionen och närliggande institutioner i vilka man informerar om Statens ansvarsnämnds beslut. Även här finns motsvarande brister som i det brev som skickats till externa organ.

Det bör också påpekas att SLU utredde misstankarna mot honom under en tid av åtta månader trots att det egna regelverket stipulerar att en sådan utredning ska slutföras inom som mest 150 dagar (60 dagar för en förberedande undersökning och 90 dagar för den fullständiga utredningen). Den utdragna processen och handläggningstiden har i sig orsakat stora problem för honom på arbetsplatsen.

Han ifrågasätter om SLU:s agerande är förenligt med gällande regelverk. Det kan konstateras att Statens ansvarsnämnd utövar arbetsgivarens (statens) befogenheter vad gäller disciplinpåföljd för vissa befattningshavare, däribland professorer. Ansvarsnämnden är visserligen formellt inte en domstol, men är att betrakta som en gentemot myndigheterna överordnad instans i dessa ärenden. Här menar han emellertid att SLU förbehåller sig rätten att göra en helt egen bedömning gällande hans skuld. SLU tolkar således ansvarsnämndens beslut på ett felaktigt sätt, snarare än att rätta sig efter det. Det framgår av de ställningstaganden man gjort genom chefsjuristen, dekanus och rektor samt av att man i den information man skickat ut efter ansvarsnämndens beslut enbart väljer att citera de delar av beslutet som passar SLU:s egna syften, d.v.s. att vidhålla att han gjort sig skyldig till plagiat.

Enligt hans mening ska SLU följa ansvarsnämndens beslut. Det finns inget utrymme för en myndighet att göra en avvikande tolkning av nämndens beslut på det sätt som SLU gjort. Som framgår ovan har SLU:s rektor först helt accepterat nämndens beslut, men sedan ändrade SLU uppfattning efter det att chefsjuristen hade gjort sin egen tolkning av nämndens beslut. Med anledning av att chefsjuristen var ansvarig för den utredning som gjorts - som ansvarsnämnden inte ansåg kunna styrka att det var fråga om plagiat - kan det enligt hans mening ifrågasättas om inte chefsjuristens agerande strider mot reglerna om jäv i 11 § förvaltningslagen. Dessutom har man inte följt de egna riktlinjerna vad gäller utredningstid.

Att agera som SLU gjort i detta ärende innebär att en person som anklagas för oredlighet aldrig kan frias om en myndighet vidhåller det som den egna utredningen kommit fram till alldeles oavsett vad ansvarsnämnden eller (i det fall ett beslut därifrån skulle överklagas) en domstol kommer fram till. Därmed har han inte beretts möjlighet att få sitt anseende återupprättat, vilket i sin tur har medfört allvarliga problem i hans fortsatta vetenskapliga verksamhet. Hans uppfattning är att SLU genom sitt agerande gjort sig

skyldig till en allvarlig överträdelse av gällande regelverk. Mot denna bakgrund anser han att SLU förtjänar kritik från tillsynsmyndigheten för sin handläggning av detta ärende.

Yttranden från SLU m.m.

Rektor för SLU har yttrat sig över anmälan och anfört följande.

Vad gäller tidsåtgången kan det sägas att SLU:s riktlinjer talar om att utredningen *bör* slutföras inom 90 dagar efter det att den förberedande undersökningen avslutats. Detta får förstås ställas emot att det är av högsta vikt att utredningen utförs på ett fullständigt och heltäckande sätt. I detta fall rörde det sig om ett stort antal texter som skulle bedömas och ett flertal inblandade personer som skulle höras. Det kan också tilläggas att Ys eget hälsotillstånd vid tidpunkten krävde att man gick varsamt fram. Vidare har chefsjurist Lennart Jonsson närmare utvecklat skälen för tidsåtgången i en egen skrivelse.

Vad gäller Ys påstående om att SLU inte rättat sig efter ansvarsnämndens beslut samt inte i tillräcklig utsträckning verkat för att upprätta hans anseende vill SLU anföra följande. Syftet med en utredning kring vetenskaplig oredlighet är inte primärt att grunda beslut om disciplinära åtgärder, utan ett sätt för lärosätet att tillse att vetenskaplig redlighet – och i viss mån kvalitet – upprätthålls. Kriterierna för bedömningen finns fastslagna i 1 kap. 16 § högskoleförordningen samt SLU:s egna riktlinjer. En anmälan till Statens ansvarsnämnd har ett annat syfte – nämligen att besluta i frågan om disciplinära åtgärder på grund av olika tjänsteförseelser – och grundar sig på bestämmelserna i lagen om offentlig anställning. Bedömningarna har således helt olika bevekelsegrunder. Y har som ovan nämnts anmälts för åtta fall av plagiering, men har friats från misstankarna i sex fall. I två fall – beträffande EP:s och AP:s verk – har hans förfarande föranlett kritik från den interna utredningen. Det förstnämnda fallet var dock mer än två år gammalt och därför preskriberat avseende möjligheten till disciplinär påföljd. Det finns inte någon preskriptionstid beträffande lärosätets skyldighet att utreda vetenskaplig oredlighet. Att någon anmälan till Statens ansvarsnämnd inte gjordes i det fallet kan alltså inte föranleda slutsatsen att det inte varit fråga om vetenskaplig oredlighet.

Y hävdar i sin anmälan att SLU inte följt ansvarsnämndens beslut och att SLU gjort en avvikande tolkning av nämndens beslut. Det är en felaktig slutsats. SLU:s uppdrag har varit att utreda den vetenskapliga oredligheten. Ansvarsnämndens ansvar är inte att *överpröva* om någon vetenskaplig oredlighet begåtts, utan att bedöma huruvida någon disciplinär påföljd ska meddelas. Det är viktigt att skilja på dessa utgångspunkter och man kan för övrigt också konstatera att det inte hade varit möjligt för Y själv att "överklaga" SLU:s utredning till någon annan instans såsom t.ex. Statens ansvarsnämnd.

Det kriterium som ansvarsnämnden enligt egen utsago har att arbeta emot i sin bedömning av om en disciplinåtgärd ska meddelas är att bevisläget ska vara "styrkt" i alla delar, dvs. i allt väsentligt samma beviskrav som i ett

brottmål. Universitetets egna utredningar om vetenskaplig oredlighet har som framgår ovan inte samma syfte som ansvarsnämndens bedömningar. Det är inte rimligt att universitetet bara gör utredningar och riktar kritik i de allra grävsta och mest flagranta fallen. Tvärtom är det viktigt att granska misstänkta fall av forskningsfusk med utgångspunkten att även mer grundläggande krav på vetenskaplig redlighet ska upprätthållas.

Kritiken som riktats mot Y i de två utredningarna kvarstår därför självständigt, oaktat att SLU respekterar ansvarsnämndens bedömning att ingen disciplinåtgärd bör meddelas.

SLU har till rektors yttrande bifogat en särskild skrivelse från chefsjuristen. I yttrandet redogörs utförligt för lärosätets utredningar om oredlighet i forskning och de överväganden som gjordes i frågan om plagiering i de anmälda fallen. Vidare redovisar chefsjuristen sina synpunkter på SLU:s respektive Statens ansvarsnämnds roller. Han framför även viss kritik mot ansvarsnämndens beslut och utvecklar sin uppfattning i detta avseende. Chefsjuristen har avslutningsvis anfört följande. Sammanfattningsvis anser han att SLU har hanterat Y helt korrekt och att utredningarna var noggranna och rättvist utförda. Utredningarna tog visserligen tid men hade inte kunnat forceras särskilt mycket med tanke på de förutsättningar som gavs. Ansvarsnämndens synpunkter på underliggande utredningar vid eventuella provningar av disciplinansvar har ingen självständig eller slutgiltig betydelse vad gäller bedömningen av om vetenskaplig oredlighet har förelegat. Ansvarsnämndens beslut har endast en funktion vad gäller det arbetsrättsliga ställningstagandet som nämnden är ålagd att göra.

Y har yttrat sig över vad SLU har anfört. I yttrandet vidhåller Y sin kritik av lärosätets hantering och av chefsjuristens agerande. Han har bl.a. anfört följande. Genom att ifrågasätta logiken i ansvarsnämndens beslut blir det uppenbart att chefsjuristen har agerat i eget försvar och tagit detta personligt. Att SLU som myndighet i så hög grad bygger sitt yttrande på ett utlåtande från den person som genomfört de bakomliggande utredningarna, inklusive den som ansvarsnämnden inte ansåg kunna styrka att det var fråga om plagiat, tycker han är anmärkningsvärt. Chefsjuristens agerande strider mot reglerna om jäv i 11 § förvaltningslagen. Det är både olämpligt och oprofessionellt av SLU att återigen blanda in tidigare preskriberade utredningar i den omfattning man gör i sitt yttrande. Tre av sex sidor i chefsjuristens yttrande handlar om texter som tidigare avskrivits i utredningen. Han har tidigare ifrågasatt SLU:s agerande i denna del, vilket även ansvarsnämnden noterade i sitt beslut. De tidigare utredningarna har utförts av chefsjuristen själv och har aldrig prövats av någon oberoende instans och måste därför betraktas som en partsinlaga utan objektiva värde. Den långa handläggningstiden försämrade hans hälsa, samtidigt som handläggningstiden orsakade stora problem för honom på arbetsplatsen och gentemot hans kollegor genom den osäkerhet och ovisshet den skapade. För honom är huvudfrågan om SLU gör rätt när man fortfarande anklagar honom för vetenskaplig oredlighet, trots att ansvarsnämnden i sitt beslut har slagit fast att detta inte har kunnat styrkas i den utredning som SLU själv har gjort och som ligger till grund för deras beslut. Om SLU även fortsättningsvis vidhåller det som den egna utredningen kommit fram till, alldeles oavsett vad ansvarsnämnden eller annan tillsynsmyndighet kommer fram till, innebär det att han aldrig kommer att kunna frias från de anklagelser som riktats mot honom och därmed ges möjlighet till upprättelse.

Universitetskanslersämbetets bedömning

Författningsbestämmelser

Av 1 kap. 3 a § högskolelagen (1992:1434) framgår att vetenskapens trovärdighet och god forskningssed ska värnas i högskolornas verksamhet.

Enligt 1 kap. 16 § högskoleförordningen (1993:100) ska en högskola som genom en anmälan eller på något annat sätt får kännedom om en misstanke om oredlighet i forskning, konstnärligt utvecklingsarbete eller annat utvecklingsarbete vid högskolan utreda misstankarna. En högskola får under pågående utredning hämta in ett yttrande från expertgruppen för oredlighet i forskning hos Centrala etikprövningsnämnden. Om den person som väckt frågan om misstanke om oredlighet, eller den person som misstanken riktas mot, begär det, ska högskolan hämta in ett sådant yttrande. Något yttrande behöver dock inte hämtas in, om högskolan bedömer det som uppenbart obehövligt.

Bestämmelser om disciplinansvar finns i lagen (1994:260) om offentlig anställning, härafter kallad LOA. Enligt 14 § första stycket denna lag får en arbetstagar, som uppsåtligt eller av oaktsamhet åsidosätter sina skyldigheter i anställningen, meddelas disciplinpåföljd för tjänsteförseelse. Är felet med hänsyn till samtliga omständigheter ringa, får någon påföljd inte meddelas. Av 15 § LOA framgår att disciplinpåföljder är varning och löneavdrag. En arbetstagar får inte samtidigt meddelas flera disciplinpåföljder. Enligt 17 § LOA får disciplinpåföljd bara meddelas om arbetstagaren inom två år från förseelsen skriftligen har underrättats om vad som anförs mot honom.

Av 4 kap. 16 § högskoleförordningen följer att när det gäller professorer prövar Statens ansvarsnämnd frågor om disciplinansvar.

I 11 § första stycket förvaltningslagen (1986:223) anges följande. Den som skall handlägga ett ärende är jävig

1. om saken angår honom själv eller hans make, förälder, barn eller syskon eller någon annan närstående eller om ärendets utgång kan väntas medföra synnerlig nytta eller skada för honom själv eller någon närstående,
2. om han eller någon närstående är ställföreträdare för den som saken angår eller för någon som kan vänta synnerlig nytta eller skada av ärendets utgång,
3. om ärendet har väckts hos myndigheten genom överklagande eller underställning av en annan myndighets beslut eller på grund av tillsyn över en annan myndighet och han tidigare hos den andra myndigheten har deltagit i den slutliga handläggningen av ett ärende som rör saken,
4. om han har fört talan som ombud eller mot ersättning biträtt någon i saken, eller
5. om det i övrigt finns någon särskild omständighet som är ägnad att rubba förtroendet till hans opartiskhet i ärendet.

Vad ämbetet granskar i detta ärende

Universitetskanslersämbetet är tillsynsmyndighet över universitet och högskolor. Denna uppgift innebär att ämbetet granskar lärosätenas tillämpning av gällande bestämmelser. Universitetskanslersämbetet kan dock i sin roll som tillsynsmyndighet inte ha några synpunkter i sak på om det föreligger oredlighet i forskning i detta ärende. Inte heller kan

ämbetet ha synpunkter på de bedömningar som gjorts av Statens ansvarsnämnd eller på de arbetsrättsliga aspekterna av ärendet. Ämbetet granskar endast om SLU vid sin hantering av ärendet har följt gällande offentlighetsrättsliga bestämmelser på området.

SLU:s hantering

Jävsfrågan

Enligt Y har det förelagat jäv för chefsjuristen Lennart Jonsson vid SLU:s handläggning av ärendet. Y har inte närmare angivit vilket del av handläggningen som varit behäftad med jäv och inte heller på vilket sätt chefsjuristen skulle vara jävig, men Universitetskanslersämbetet utgår från Y menar att det föreligger s.k. delikatessjäv enligt 11 § första stycket femte punkten förvaltningslagen för chefsjuristen på grund av dennes agerande efter ansvarsnämndens beslut. Den omständighet som Y har hänvisat till i sin anmälan är ett mejl den 28 november 2013 som chefsjuristen skickat till några chefer vid SLU. Såvitt framgår är mejlet föranlett av SULF:s begäran om att SLU skulle vidta åtgärder för att återupprätta Y efter ansvarsnämndens beslut. I mejlet har chefsjuristen gett sin syn på ansvarsnämndens beslut och vad det innebär för ärendet vid universitetet. Av mejlet framgår att chefsjuristen gör en annan bedömning av oredlighetsfrågan än vad ansvarsnämnden gjort. Han framför också viss kritik mot ansvarsnämndens bedömning. Det lämpliga i att på detta sätt kritisera ansvarsnämndens bedömning kan visserligen diskuteras och ämbetet återkommer till denna fråga senare i detta beslut. Men ämbetet anser inte att chefsjuristen i det uppkomna läget varit förhindrad att ge sin syn på vad ansvarsnämndens beslut inneburit för lärosätet och för oredlighetsfrågan. Någon annan konkret omständighet av betydelse för jävsfrågan har inte framkommit. Universitetskanslersämbetet anser mot denna bakgrund att det som framkommit i ärendet inte är tillräckligt för att grunda jäv enligt förvaltningslagen. Att chefsjuristen i sin skrivelse till Universitetskanslersämbetet vidhållit sina tidigare uppfattningar förändrar inte ämbetets bedömning.

Lång handläggningstid vid SLU

Varje ärende där någon enskild är part ska handläggas så enkelt, snabbt och billigt som möjligt utan att säkerheten eftersätts. Detta framgår av 7 § förvaltningslagen. SLU:s egna riktlinjer om förfarande vid anklagelse om vetenskaplig oredlighet anger att den förberedande undersökningen bör slutföras inom 60 dagar efter anklagelsen och att den fullständiga utredningen bör inledas skyndsamt och slutföras inom 90 dagar. Universitetskanslersämbetet konstaterar att dessa bestämmelser visserligen talar om "bör" och inte "ska". Bestämmelserna är inte heller tvingande föreskrifter i regeringsformens mening. Men i egenskap av myndighetens riktlinjer ska de ändå följas så långt som möjligt. Enligt Ys anmälan pågick SLU:s utredning i hans fall under sammanlagt åtta månader, dvs. längre än vad som följer av universitetets riktlinjer. Dessa uppgifter har inte bestritts av universitetet. Universitetskanslersämbetet har förståelse för att utredningar om oredlighet i forskning kan vara såväl omfattande som svårbedömda och därför kan dra ut på tiden. Med hänsyn till de aktuella riktlinjerna och till den utsatta situation som Y befunnit sig i måste dock universitetets handläggningstid anses ha varit något för lång. SLU kan därför inte undgå kritik för handläggningstiden. Ämbetet förutsätter att universitetet i fortsättningen följer sina egna riktlinjer om handläggningstider i dessa ärenden.

Åtgärderna efter ansvarsnämndens beslut

Enligt högskoleförordningen är en högskola skyldig att utreda en misstanke om oredlighet i forskning vid högskolan. Högskolans skyldighet att utreda misstanke om oredlighet i forskning har ett samband med kravet på att vetenskapens trovärdighet och god forskningssed ska värnas i högskolornas verksamhet. Visserligen får en högskola under pågående utredning hämta in ett yttrande från expertgruppen för oredlighet i forskning hos Centrala etikprövningsnämnden. Men i övrigt finns inga närmare bestämmelser i högskoleförordningen om vad högskolans utredning innebär och vad den kan leda till för konsekvenser för den enskilde och för högskolan. Det finns inte heller någon formell överinstans dit lärosätenas beslut i frågor om oredlighet i forskning kan överklagas av anmälaren eller den anmälda. I likhet med SLU har dock många universitet och högskolor utfärdat egna riktlinjer för förfarandet vid misstanke om oredlighet i forskning.

Statens ansvarsnämnd prövar frågan om disciplinpåföljd för professorer enligt LOA. Som ett led i denna disciplinära prövning kan även frågor om vetenskaplig oredlighet komma att bedömas av ansvarsnämnden. Det framgår av ansvarsnämndens beslut i flera ärenden¹ att nämnden inte ser sig bunden av den bedömning som görs av lärosätena när det gäller frågan om det förekommit oredlighet i forskning. I ansvarsnämndens beslut den 22 november 2013 (Ä 12/2003) gällande Y skriver nämnden bl.a. följande:

Det kan inledningsvis nämnas att disciplinansvar endast kan komma i fråga om ansvarsnämnden kan konstatera att Y har brutit mot de normer och föreskrifter som följer med anställningen. Oredlighet i forskning, t.ex. att förfalska, plagiera eller stjäla vetenskapliga data, kan självfallet innebära att en tjänsteförseelse föreligger och att en disciplinpåföljd, varning eller löneavdrag, ska meddelas. Det kan också sägas att det måste ställas höga krav på vetenskaplig redlighet på en professor. Allmänt sett uppkommer dock inte sällan svårigheter vid en disciplinär prövning av oredlighet i forskning eller vetenskaplig oredlighet med tanke på bl.a. att definitioner av olika begrepp är oprecisa, inte allmänt accepterade eller saknas. Vidare saknas inte sällan närmare riktlinjer för vad som anses vara godtagbart vid exempelvis hänvisningar till andras verk och liknande frågor. Eftersom ansvarsnämnden inte har och inte heller kan förväntas ha egen kunskap om olika vetenskapliga områden blir nämnden i betydande utsträckning hänvisad till den utredning som ligger till grund för en anmälan. Gränsdragningen mellan vad som, å ena sidan, enbart är att betrakta som olämpliga eller klandervärda beteenden och, å andra sidan, som disciplinförseelser enligt LOA blir mot denna bakgrund ofta en grannlaga uppgift att avgöra.

En disciplinpåföljd är en ingripande åtgärd som för den enskilde kan medföra skadeverkningar av olika slag. Det ligger därför i sakens natur att en sådan påföljd inte får meddelas utan en fullgod utredning. Det ankommer således på anmälaren att svara för denna utredning. Vidare fordras också i

---

¹ Förutom det refererade ärendet, jfr även nämndens beslut 2009-06-23, Ä 3/2009.

princip att full bevisning föreligger i den meningen att de faktiska omständigheter som är föremål för bedömning ska vara styrkta.

Frågan i det nu aktuella ärendet är således om SLU, som gjort gällande att Y gjort sig skyldig till vetenskaplig oredlighet i form av plagiat, har presenterat en sådan fullgod utredning som kan läggas till grund för en disciplinpåföljd.

Universitetskanslersämbetet konstaterar att frågor om oredlighet i forskning alltså kan komma under bedömning av såväl en högskola som av Statens ansvarsnämnd. Som SLU har påpekat får dock lärosätets utredning respektive ansvarsnämndens prövning anses ha olika syften. Att det handlar om utredningar och prövningar med skilda syften kan ställa ett lärosäte inför särskilda svårigheter, inte minst då det saknas nationella bestämmelser om högskolornas utredningar och vad de innebär. Ämbetet anser att bedömningen av SLU:s agerande i detta ärende måste göras i ljuset av de delvis oklara förhållanden som råder på området.

Av handlingarna i ärendet framgår att SLU:s egna utredningar om oredlighet i forskning lett till kritik mot Y i två fall. Med hänsyn till preskriptionsregeln i 17 § LOA anmälde dock universitetet endast ett av fallen till Statens ansvarsnämnd. I sin anmälan till ansvarsnämnden gjorde universitetet gällande att Y uppsåtligt hade åsidosatt sina skyldigheter i anställningen på ett sätt som förtjänar någon form av disciplinpåföljd. Som grund för anmälan anfördes att Y befunnits skyldig till vetenskaplig oredlighet i form av plagiat.

Statens ansvarsnämnd beslutade dock att inte vidta någon åtgärd utan skrev av ärendet från vidare handläggning. I sitt beslut skrev ansvarsnämnden bl.a. att nämnden ställde sig tveksam till om utredningen ger stöd för slutsatsen att Ys artikel är att bedöma som ett fall av plagiat. Även om Y har varit slarvig och hans beteende klandervärt ansåg nämnden sammantaget att den av SLU åberopade utredningen inte var av den tyngden att den hade visat att Y, genom vetenskaplig oredlighet, hade åsidosatt sina skyldigheter i anställningen på ett sådant sätt att tjänsteförseelse förelåg. Ärendet föranledde därför inte någon åtgärd från ansvarsnämndens sida.

Universitetskanslersämbetet konstaterar att det är ostridigt att SLU efter ansvarsnämndens beslut inte har vidtagit några disciplinära åtgärder mot Y. I detta avseende har alltså lärosätet följt ansvarsnämndens beslut och inte brutit mot någon bestämmelse.

Y har dock gjort gällande att SLU tolkat ansvarsnämndens beslut på ett felaktigt sätt och att SLU inte heller har återupprättat hans rykte. Av 15 § andra stycket SLU:s riktlinjer om förfarandet vid anklagelse om vetenskaplig oredlighet framgår att om det beslutas att otillräcklig grund för fullständig utredning av anklagelsen föreligger eller om anklagelsen efter en fullständig utredning inte kan verifieras, ska omsorgsfulla åtgärder vidtas för att återupprätta den anklagades rykte. Y menar att SLU inte har följt denna riktlinje efter ansvarsnämndens beslut.

Y har bl.a. ifrågasatt det interna mejl som universitetets chefsjurist den 28 november 2013, efter ansvarsnämndens beslut, skickade till några chefer vid lärosätet. Som

Universitetskanslersämbetet redan har konstaterat var dock chefsjuristen i det uppkomna läget inte förhindrad att ge sin syn på vad ansvarsnämndens beslut innebar för lärosätet och för oredlighetsfrågorna. Universitetskanslersämbetet tar inte närmare ställning till de uppfattningar som framförs i mejlet, men ämbetet kan i vart fall inte finna att mejlet innehåller några uppenbara felaktigheter. Ämbetet ställer sig dock tveksam till det lämpliga i att chefsjuristen i mejlet ger uttryck för detaljerad kritik av ansvarsnämndens bedömning, eftersom det riskerade att skapa ett intryck av att SLU inte accepterade nämndens beslut. Sammantaget finner emellertid Universitetskanslersämbetet inte tillräckliga skäl för att kritisera universitetet för innehållet i mejlet.

Y har vidare ifrågasatt det informationsbrev som SLU den 13 januari 2014 skickade till externa intressenter med anledning av ansvarsnämndens beslut. I brevet redogörs kortfattat för vad som tidigare hänt i ärendet och att ansvarsnämnden nu kommit med sitt beslut. Därefter citeras de avslutande slutsatserna i ansvarsnämndens beslut, innefattande att ärendet inte föranlett någon åtgärd från ansvarsnämndens sida. Därefter redovisas att Y sagts upp från sin anställning på grund av arbetsbrist och att hans ansvar för olika externfinansierade projekt övertagits av andra kollegor. Enligt Universitetskanslersämbetets bedömning saknas skäl att kritisera innehållet i informationsbrevet.

Universitetskanslersämbetet har uppfattat Ys inställning så att han anser att SLU borde ha gjort mer för att återupprätta hans rykte. Men som SLU har påpekat har Statens ansvarsnämnd endast prövat ett av de två fall där SLU:s utredningar lett till kritik av Y. Det äldre fallet där Y kritiserades har aldrig varit föremål för prövning av ansvarsnämnden på grund av preskriptionsregeln för disciplinärt ansvar enligt LOA. Det hade därför varit felaktigt av SLU att t.ex. hävda att Y även hade friats i det äldre fallet. I övrigt ger varken det nationella regelverket eller universitetets riktlinjer någon vägledning för universitetets agerande i den uppkomna situationen.

Universitetskanslersämbetet finner mot denna bakgrund att det inte har framkommit tillräckliga skäl för att kritisera SLU för de åtgärder som vidtagits efter ansvarsnämndens beslut. Ämbetet har vid denna bedömning fäst vikt vid de delvis oklara förhållanden som råder på området, som t.ex. kan ge visst utrymme för olika uppfattningar om vad ansvarsnämndens beslut innebär för universitetets utredning av oredlighetsfrågorna.

Vad som i övrigt har framkommit i ärendet ger inte anledning till någon åtgärd eller något uttalande av Universitetskanslersämbetet.

Principiella frågor

Universitetskanslersämbetet konstaterar att ärendet väcker frågor av principiell karaktär. I det nu aktuella ärendet har Universitetskanslersämbetet visserligen inte funnit skäl att kritisera SLU för de åtgärder som vidtagits efter ansvarsnämndens beslut. Ämbetet anser samtidigt att den uppkomna situationen inte är tillfredställande.

Som Y har påpekat är en anklagelse om oredlighet i forskning mycket allvarlig för en enskild forskare och kan leda till svåra konsekvenser i forskarens yrkesliv. Gällande ordning lägger ansvaret för att utreda oredlighetsfrågan på lärosätena. Några nationella

bestämmelser för dessa utredningar finns dock inte. Bestämmelsen i 1 kap. 16 § högskoleförordningen anger inte heller någon tidsgräns (preskription) för lärosätens skyldighet att utreda misstankar om oredlighet i forskning. Även äldre fall ska alltså utredas av lärosätet. Det innebär ett stort ansvar för lärosätena att genomföra dessa utredningar och vid behov vidta åtgärder om oredlighet konstateras. Någon möjlighet för den enskilde forskaren att överklaga lärosätens ställningstagande till en extern granskningsinstans finns inte, trots de allvarliga konsekvenser som lärosätens utredningar kan leda till.

När det gäller professorer kan ett lärosäte anmäla fall av oredlighet i forskning till Statens ansvarsnämnd för prövning av om det ska meddelas disciplinpåföljd enligt LOA. Det bör påpekas att ansvarsnämnden i formell mening inte är en överinstans i vetenskapliga oredlighetsfrågor. Som framgår av ansvarsnämndens praxis kan emellertid nämnden vid den disciplinära prövningen komma att göra en annan bedömning av oredlighetsfrågan än lärosätet. För disciplinpåföljd gäller samtidigt en preskriptionstid på två år enligt 17 § LOA. För en forskare kan det innebära att ett fall av vetenskaplig oredlighet leder till en disciplinär prövning av ansvarsnämnden, medan ett annat, äldre fall inte leder till någon disciplinär prövning av nämnden på grund av preskription. Det kan i sin tur leda till att den anmälda forskaren, som det kan uppfattas, frias av ansvarsnämnden i det ena fallet gällande vetenskaplig oredlighet, medan lärosätets bedömning av oredlighetsfrågan kvarstår för det andra, äldre fallet.

Dessa förhållanden kan skapa oklarheter kring lärosätets utredningar och vad den innebär för den enskilde forskaren. Som framgår av det aktuella tillsynsärendet anser Y att han inte till fullo har återupprättats av lärosätet, samtidigt som lärosätet inte anser sig ha begått något fel. Ur ett rättssäkerhetsperspektiv är detta inte en tillfredsställande ordning. Oklarheterna riskerar dessutom att skapa svårigheter vid vetenskapssamhällets värdering av vad som inträffat. Situationen är inte heller ägnad att stärka allmänhetens förtroende för hanteringen av oredlighet i forskning.

Enligt Universitetskanslersämbetets uppfattning är de oklarheter som framkommit i detta ärende delvis en konsekvens av att det saknas en sammanhållen nationell reglering på området. Mot denna bakgrund anser ämbetet att det finns skäl att ifrågasätta det gällande regelverket för utredning av oredlighet i forskning. Ämbetet har denna dag fattat beslut i ett annat tillsynsärende som gäller ett lärosätets hantering av en anmälan om oredlighet i forskning (reg.nr 31-378-14). Även i detta ärende väcks frågor av principiell karaktär. Enligt ämbetets uppfattning visar dessa tillsynsärenden att reglerna på området behöver ses över. Ämbetet överlämnar därför en kopia av dessa tillsynsbeslut till regeringen. Universitetskanslersämbetet noterar i detta sammanhang att Sveriges universitets- och högskoleförbund (SUHF) och Vetenskapsrådet i en gemensam skrivelse till regeringen har föreslagit att den nuvarande ordningen för hantering av oredlighet i forskning ses över (Utbildningsdepartementets dnr 2013/2936/F).

Med dessa besked avslutas tillsynsärendet gällande SLU.

Beslut i detta ärende har fattats av universitetskanslern Harriet Wallberg efter föredragning av biträdande chefsjuristen Mikael Herjevik i närvaro av chefsjuristen Christian Sjöstrand och strategi- och planeringsansvarige Per Westman.

Harriet Wallberg

Mikael Herjevik

Kopia till:
Y
Regeringen (Utbildningsdepartementet)